

## תוכן עניינים

4.....	מבוא	
6.....	1. סקירת ספרות	
6.....	1.1 תקשורת כתרבות	
8.....	1.2 מגדר ותהליכי סוציאליזציה אצל ילדים	
8.....	1.2.1 מגדר והבניית תפיסות מגדריות	
9.....	1.2.2 תהליכי סוציאליזציה אצל ילדים	
11.....	1.3 מגדר וסרטי דיסני	
13.....	2. שאלת והשערת המחקר	
14.....	3. שיטת המחקר	
16.....	4. ממצאים	
16.....	4.1 סצנת הכרת הדמויות	
19.....	4.2 המפגש בין שתי הדמויות הראשיות	
21.....	4.3 שיתוף הפעולה בין הדמויות הראשיות	
24.....	4.4 סצנות הסיום	
27.....	5. דיון	
27.....	5.1 סיכום כולל של הממצאים	
28.....	5.2 ההשפעה ההרסנית של בת הים הקטנה	
29.....	5.3 המסרים המורכבים של מואנה	
29.....	5.4 סיכום, מסקנות, והמלצות להמשך	
31.....	6. מקורות	

## מבוא

תקשורת ותרבות הינה אסכולה, אשר מבטאת את האופן שבו בני אדם מתקשרים עם התרבות שהם עצמם יוצרים. מצד אחד, אסכולה זו מדגימה כיצד ייצוג יכול להפוך לכלי אשר גודל יותר מהמציאות אותה הוא מייצג, להשפיע עליה, ולהיות המציאות עצמה, אם ברמה הפוליטית, השכלית, הרגשית או התודעתית-קולקטיבית (קארי, 2003). מצד שני, תרבות היא דיון בלתי נפסק בין צופה לנצפה אשר מסוגל לבקר, לדחות, או לאמץ ערכים וסמלים תרבותיים מסוימים ולנהוג אחרת בסמלים תרבותיים אחרים. האופן שבו פלטפורמות תרבותיות שונות מציגות ומנציחות עבורנו את המציאות החברתית והתרבותית, הופכת את הפלטפורמה התרבותית כבעלת מושא מחקר ראשון במעלה, שכן השינויים בו והביטויים שלו מלמדים רבות על החברה ועל התפיסות השוררות בחברה אחת או אחרת (Hall, 2001).

הדבר הנכון שבעתים כאשר בוחנים סמלים וייצוגים מגדריים. במשך עשורים, ניתן לראות כיצד פלטפורמות בידוריות ותרבותיות משחזרות ומנציחות מציאויות תרבותיות ומגדריות אשר מחקות את עצמן וממשיכות לדורות הבאים. הנצחה ושחזור אלו שירתו את הפטריארכיה הגברית כי פלטפורמות אלו שימשו כדרך לחנך ולשעתק וכך לשמר מציאות חברתית אשר מדירה ומרדדת את מקומה ומעמדה של האישה בחברה המערבית, ובעיקר מעכבת ומחלישה את קצב השינוי של החברה כלפי המין הנשי וכלפי הנזילות המגדרית המתפתחת (Lindsey, 2015).

אחת הדוגמאות המרתקות ביותר מבחינה זו היא זו של עולם הקולנוע בכלל, ושל עולם הסרטים למצוריים בפרט. סרטים למצוריים, בטח היום, הינה פלטפורמה אשר מיועדת לא רק לילדים, אלא לכל המשפחה, ויש בה את הכלים ואת הסיטואציות כדי לחנך את הילד מגיל צעיר ביותר, על מעמדה של האישה, על תפקידה, על הדברים שעליהם היא חושבת והדברים שהיא רוצה לעשות או צריכה ללבוש. בתוך כסות של עולם פנטזיונרי המנותק מהמציאות, דווקא שם נמצאים האינטראקציות והסיטואציות שיש בהם ללמד יותר מכל על המציאות החברתית, ובטח זו החברתית (Coyne, Linder, Rasmussen, Nelson & Birkbeck, 2016).

החשיפה של סרטי דיסני, הפצתם בעולם והפופולאריות שלהם, מחייבת התעמקות כדי להבין את המשמעות של בחירות תוכן אשר מייצרות חינוך מגדרי מסוים על פני אחר. כדי להבין משמעויות אלו ואת הדרך שבה אלו מייצגות את החברה אך גם משפיעות עליה. בשל כך, שאלת המחקר הינה 'האם ובאיזה מידה חלו שינויים בייצוג דמויות נשיות בסרטי האנימציה של דיסני וכיצד הם באים לידי ביטוי?' תוך בחינה של הסרטים של 'בת הים הקטנה' ו-'מואנה'.

עבודת המחקר תחולק לארבעה חלקים. בחלק הראשון, תוצג סקירת ספרות ענפה העוסקת באסכולות השונות של תקשורת כתרבות, במשמעות של סוגיות מגדריות ותהליכי סוציאליזציה, לבסוף, סקירת הספרות שתכנס לעסוק במגדר בסרטי דיסני. בחלק השני של עבודת המחקר יוצג פרק שיטות המחקר, עם הסברים מפורטים על דרך ניתוח התוכן והצגת הממצאים. החלק השלישי יציג את ממצאי המחקר, תוך חלוקה של הצגת התוכן ופרשנות של התוכן. בחלק הרביעי והאחרון, יתבצע עימות בין סקירת הספרות לבין הממצאים, כדי להגיע לכדי מסקנות הנובעות מתוך הממצאים.

סרטי דיסני ודומיהם (כמו חברת 'פיקסאר') מביאים לעולם סרטים אשר נצפים על ידי עשרות ומאות מיליונים של בני אדם. הדרך שבה הם מציגים את המציאות היא בעלת חשיבות היסטורית ופרקטית לאופן שבו בני אדם מתייחסים ומתנהגים לסיטואציות והנחות מגדריות.

## סקירת ספרות

### 1.1 תקשורת כתרבות

ערוצי התקשורת השונים והתכנים המועברים לפרט סובבים אותו בכל מקום אליו הוא פונה. האמצעים הטכנולוגיים הפכו שגורים בחיי האדם כך שמידע חברתי רב מועבר אליו דרכם, ובאמצעותם הוא מפנים את הערכים החברתיים המקובלים בתרבות נתונה. על פי קארי (2003), הקיום היום יומי של הפרט מתרחש בתוך המציאות הסמלית אשר נבנית דרך התקשורת במידע, בבידור ובהעברת הערכים. כלומר, במידה רבה, המציאות האופפת את הפרט מקבלת ייצוג בסמלים ודימויים אשר לפיהם הפרט חווה את המציאות. אין באפשרותו של הפרט לבצע הפרדה בין המציאות לבין ייצוגיה, מאחר והוא וישנו בליל של מידע אשר מהווה עבורו מפת התמצאות בחיים החברתיים ובחיי היום יום.

אם כך, אמצעי המדיה והתכנים המועברים דרכם אל הפרט יוצרים מעין מפה המורה לו כיצד ראוי להתנהג. מפה זו מתרגמת את המציאות לכדי מושגים דרכם הפרט חווה את חייו ובעזרתה הוא מצליח להתמצא בסביבה החברתית אליה הוא שייך. מדובר בתהליך דו כיווני, וזאת מאחר ואנשים הן יוצרים את מפת ההתמצאות והן חווים את החיים דרכה. הפרט חווה את המציאות שסביבו דרך הסמלים והייצוגים אשר נוצרו בערוצי המדיה. במידה רבה, הפרט אינו מודע לכך שהוא חווה את העולם דרך הייצוגים וזאת מאחר והם כה שגורים בחייו, כך שאין באפשרותו להבדיל בין ייצוגים לבין המציאות. יש לתת את הדעת לכך שהתקשורת מהווה צינור להעברת מסרים וכך היא מפיצה את המשמעויות והייצוגים הנחשבים מקובלים בחברה. כמו כן, היא עוזרת להגדיר את הערכים הנורמטיביים בחברה וליצור לכידות חברתית סביבם (שם).

לעומתו, החוקרים אלכסנדר ותומפסון (2008) שמים דגש רב במאמרם על הכוחות הנסתרים העומדים מאחורי התקשורת וכיצד התקשורת עצמה נעה על מנת להכתיב את המציאות עבור האנשים. לטענתם, אין התקשורת מציגה תמונה אחת אחידה המכילה בתוכה את שלל הייצוגים והסמלים המקובלים בחברה, אלא היא מציגה תפיסות שונות אשר מבנות את המציאות. השניים מציגים במאמרם שתי גישות מרכזיות לפיהן נקבע מקומה של המדיה בחיי הפרט. גישה ראשונה הינה הגישה הפוליטית-כלכלית ואילו הגישה השנייה הינה הגישה התרבותית (גישת חקר התרבות). על פי הגישה הראשונה, ערוצי התקשורת השונים מהווים ערוץ המחבר בין הכוחות הפוליטיים השולטים בחברה מסוימת לבין האנשים הצורכים את התכנים המוצגים בערוצי התקשורת. כך למעשה, מאחורי מוסדות התקשורת, נמצאים בעלי ההון אשר מעוניינים להפיץ מסרים בהתאם לטובתם הפוליטית והרווח הכלכלי שהם זוכים לו מהפצה זו. על הפרט להיות ער לאינטרסים העומדים מאחורי התכנים המועברים אליו ולצורך אותם באופן ביקורתי.

הגישה השנייה, הגישה התרבותית, רואה בתרבות בתור נקודת המפגש בו מתרחש דיאלוג הבא לידי ביטוי בתקשורת המשקפת את הערכים והלך הרוח התרבותיים והחברתיים בחברה נתונה. לפי גישה זו, קהל הצרכנים אינו מקבל על עצמו את התכנים התקשורתיים המועברים אליו אלא הוא עושה בחירה סלקטיבית ואקטיבית של התכנים אותם הוא מעוניין לצרוך. אם כך, המשמעויות המועברות אל הפרט דרך ערוצי התקשורת מפורשות על ידו באופן אקטיבי. עם זאת, התקשורת עודנה משקפת את הלך הרוח התרבותי והחברתי בחברה נתונה, כך שכל התכנים אליהם הפרט נחשף מהווים שיקוף של המציאות. לא כל שכן, ערוצי התקשורת השונים לא רק מספקים מידע אלא גם יוצרים משמעויות לתכנים המועברים בהם (שם).